

**KANCELARIA
SENATU**

BIURO ANALIZ, DOKUMENTACJI
I KORESPONDENCJI

Warszawa, 17 września 2019 r.

BADK.DPK.133.54.2019 ŻU

P9-27/19	Data wpływu petycji 18 lipca 2019 r.
	Data sporządzenia informacji o petycji 16 września 2019 r.

PRAWO PRYWATNE MIĘDZYNARODOWE

TEMAT

OCHRONA KONSTITUCYJNYCH PRAW MAŁŻEŃSTW

WNOSZĄCY PETYCJE: petycja zbiorowa

Stowarzyszenie Rodzin Katolickich Diecezji Legnickiej.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjąć inicjatywę ustawodawczą dotyczącą zmian ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. Prawo prywatne międzynarodowe, w zakresie usunięcia rozwiązań sprzecznych z Konstytucją RP, a w szczególności naruszających konstytucyjną definicję małżeństwa oraz wypowiedzenie Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej.

UZASADNIENIE WNOSZĄCYCH PETYCJE:

Przedmiotem petycji jest wniosek o wprowadzenie zmian ustawowych m.in. w taki sposób, by usunąć z polskiego systemu prawnego rozwiązania sprzeczne z Konstytucją RP, naruszające konstytucyjną definicję małżeństwa jako związku mężczyzny i kobiety, ograniczające autonomię rodziny, zmniejszające zarówno ochronę dzieci przed demoralizacją, jak też konstytucyjnie umocowane pierwszeństwo rodziców w procesie wychowania dzieci.

Autorzy petycji postulują dodanie art. 54a do Prawa prywatnego międzynarodowego o treści: „Małżeństwem w rozumieniu niniejszej ustawy jest tylko związek kobiety i mężczyzny. Nie stosuje się przepisów prawa obcego regulującego związki osób tej samej płci”.

Ponadto autorzy wnoszą o wypowiedzenie Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, gdyż ich zdaniem ratyfikacja Konwencji nie wprowadziła do systemu prawnego istotnych przepisów chroniących osoby przed różnymi formami przemocy i zakwestionowała pozycję tradycyjnej rodziny, wprowadzając genderową definicję płci.

STAN PRAWNY:

Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm.) w art. 18 stanowi, że „Małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny, rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej”.

Zgodnie z art. 33 kobieta i mężczyzna w Rzeczypospolitej Polskiej mają równe prawa w życiu rodzinnym, politycznym, społecznym i gospodarczym, w szczególności równe prawo do kształcenia, zatrudnienia i awansów, do jednakowego wynagradzania za pracę jednakowej wartości, do zabezpieczenia społecznego oraz do zajmowania stanowisk, pełnienia funkcji oraz uzyskiwania godności publicznych i odznaczeń.

Każdy ma prawo do ochrony prawnej życia prywatnego, rodzinnego, czci i dobrego imienia oraz do decydowania o swoim życiu osobistym (art. 47).

Przepisy art. 48 i 53 gwarantują rodzicom prawo do wychowania dzieci, nauczania moralnego i religijnego zgodnie z własnymi przekonaniami, uwzględniając stopień dojrzałości dziecka, a także wolność sumienia i wyznania oraz jego przekonania.

Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, sporządzona w Stambule dnia 11 maja 2011 r. (Dz. U. z 2015 r. poz. 961), całościowo traktuje sprawę przeciwdziałania i zwalczania przemocy wobec kobiet, a także przemocy domowej. Celem Konwencji jest:

- a) zapobieganie i zwalczanie przemocy wobec kobiet i przemocy domowej,
- b) eliminacja wszelkich form dyskryminacji kobiet oraz wspieranie równości kobiet i mężczyzn, w tym poprzez wzmocnienie pozycji kobiet,
- c) stworzenie szeroko zakrojonych strategii na rzecz ochrony i wsparcia wszystkich ofiar przemocy wobec kobiet i przemocy domowej,
- d) ochrona ofiar przemocy,
- e) skuteczne ściganie i karanie sprawców przemocy (art. 1 ust. 1).

Zgodnie z art. 2 ust. 1 Konwencję stosuje się do wszystkich form przemocy wobec kobiet, w tym do przemocy domowej, która dotyka kobiety w nieproporcjonalnie większym stopniu.

Definicję „przemocy wobec kobiet” formułuje art. 3 lit. a. Zgodnie z tą definicją „przemoc wobec kobiet” to naruszenie praw człowieka i forma dyskryminacji kobiet oznaczająca wszelkie akty przemocy ze względu na płeć, które powodują lub mogą prowadzić do fizycznej, seksualnej, psychologicznej lub ekonomicznej szkody lub cierpienia kobiet, w tym również groźby takich aktów, przymus lub arbitralne pozbawianie wolności, zarówno w życiu publicznym, jak i prywatnym.

Pojęcie „przemocy domowej” definiuje art. 3 lit. b, obejmuje ona wszelkie akty przemocy fizycznej, seksualnej, psychologicznej lub ekonomicznej zdarzające się w rodzinie lub gospodarstwie domowym, lub między byłymi, lub obecnymi małżonkami, lub partnerami, niezależnie od tego, czy sprawca i ofiara dzielą lub dzielili miejsce zamieszkania, czy nie.

W myśl art. 3 lit. c „płeć społeczno-kulturowa” to społecznie skonstruowane role, zachowania, działania i atrybuty, które dane społeczeństwo uznaje za odpowiednie dla kobiet lub mężczyzn.

„Przemoc wobec kobiet ze względu na płeć” oznacza przemoc skierowaną przeciwko kobiecie, ponieważ jest kobietą lub która dotyka kobiety w nieproporcjonalnie większym stopniu (art. 3 lit. d).

Państwa-Strony mają przyjąć konieczne środki w celu zapobiegania dyskryminacji, a zwłaszcza: wpisania do krajowych konstytucji lub innego właściwego ustawodawstwa zasady równości kobiet i mężczyzn oraz stosowania ich w praktyce; zakazania dyskryminacji kobiet z ewentualnymi sankcjami; uchylania regulacji prawnych i praktyk, które dyskryminują kobiety (art. 4 ust. 2).

Ponadto Państwa-Strony zobowiązują się (art. 6) uwzględniać perspektywę płci przy tworzeniu działań wdrożeniowych Konwencji oraz przy ocenie jej wpływu oraz promować i wdrażać politykę równości kobiet i mężczyzn oraz umacniać samodzielną pozycję kobiet.

Zobowiązanie do podejmowania środków koniecznych dla eliminacji przesądów, zwyczajów, tradycji i innych praktyk opartych na idei niższości kobiet oraz stereotypowym postrzeganiu społecznych ról kobiet i mężczyzn nakłada art. 12 ust. 1.

W art. 13 ust. 1 przewidziano obowiązek promowania lub realizowania, regularnie i na wszystkich szczeblach, programów na rzecz podnoszenia świadomości oraz lepszego rozumienia przez społeczeństwo różnych przejawów wszystkich form przemocy, ich wpływu na dzieci, a także potrzeby jej zapobiegania.

Państwa-Strony powinny podejmować – gdy to stosowne – działania na wszystkich szczeblach edukacyjnych, mających na celu wprowadzenie treści dydaktycznych, uwzględniających różne aspekty problematyki równości kobiet i mężczyzn oraz ich promowanie w ramach nieformalnego nauczania, jak również w ramach działalności sportowej, kulturalnej i rekreacyjnej oraz w mediach (art. 14).

Zgodnie z art. 15 ust. 1 strony mają obowiązek zapewnić lub zreorganizować odpowiednie szkolenia osobom mających zawodowy kontakt z ofiarami lub sprawcami wszystkich aktów przemocy, w zakresie zapobiegania oraz wykrywania aktów przemocy, równości kobiet i mężczyzn, potrzeb i praw ofiar przemocy oraz sposobów zapobiegania wtórnej wiktymizacji.

Państwa-Strony powinny podejmować środki gwarantujące, by w przypadku uzasadnionego podejrzenia popełnienia poważnego aktu przemocy, zasady poufności nałożone prawem wewnętrznym na osoby wykonujące niektóre zawody nie stanowiły, w odpowiednich okolicznościach, przeszkody w zgłoszeniu tego faktu właściwym organizacjom lub władzom (art. 28).

Zgodnie z postanowieniami Konwencji, na stronach ciąży obowiązek uznania za przestępstwa określonych umyślnych czynów, które stanowią formę przemocy wobec kobiet. Są to: przemoc fizyczna (art. 35), przemoc seksualna, w tym gwałt (art. 36), przymusowe małżeństwa (art. 37), okaleczanie narządów płciowych kobiet (art. 38), przymusowa aborcja lub sterylizacja (art. 39), molestowanie seksualne (art. 40).

Aby zapewnić skuteczne wdrożenie postanowień Konwencji ustanawia specjalny mechanizm monitoringu. Mechanizm ten został uregulowany w Rozdziale IX Konwencji - „Mechanizm monitorujący” art. 66–70.

Konwencja nie może prowadzić do obniżenia standardów zagwarantowanych już w prawie wewnętrznym lub umowach międzynarodowych wiążących jej strony, lub którymi strony zwiążą się w przyszłości (art. 73).

Zgodnie z art. 74 w przypadku sporów dotyczących wdrażania lub interpretacji postanowień Konwencji Strony powinny najpierw starać się je rozwiązać w drodze negocjacji, koncyliacji, arbitrażu lub w jakikolwiek inny pokojowy sposób. Komitet Ministrów Rady Europy może ustanowić procedury rozwiązywania sporów, o ile strony wyrażą na to zgodę.

Strona może wypowiedzieć Konwencję w dowolnym czasie w drodze notyfikacji skierowanej do Sekretarza Generalnego Rady Europy, wypowiedzenie staje się skuteczne pierwszego dnia miesiąca następującego po upływie trzech miesięcy od dnia otrzymania notyfikacji przez Sekretarza Generalnego (art. 80).

Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych dnia 18 grudnia 1979 r. (Dz. U. 1982 nr 10 poz. 71), dalej: CEDAW, została ratyfikowana przez Polskę w 1982 r. CEDAW w art. 5 nakłada na państwa obowiązek podjęcia odpowiednich środków w celu zmiany społecznych i kulturalnych wzorców zachowania mężczyzn i kobiet, tak aby wyeliminować przesady, zwyczaje oraz inne praktyki opierające się na przekonaniu o niższości lub wyższości jednej z płci albo na stereotypach roli mężczyzny i kobiety.

Dodatkowo CEDAW ma zapewnić by wychowanie w rodzinie uwzględniało właściwe rozumienie społecznej funkcji macierzyństwa oraz uznanie wspólnej odpowiedzialności mężczyzn i kobiet za wychowanie i rozwój dzieci.

Ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. Prawo prywatne międzynarodowe (Dz. U. z 2015 r. poz. 1792) reguluje właściwość prawa dla stosunków z zakresu prawa prywatnego związanych z więcej niż jednym państwem.

Nie stosuje się prawa obcego, jeżeli jego stosowanie miałyby skutki sprzeczne z podstawowymi zasadami porządku prawnego Rzeczypospolitej Polskiej (art. 7).

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r. poz. 1390 ze zm.) zdefiniowała „przemoc w rodzinie” jako jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą (art. 2 ust. 2).

Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2017 r. poz. 682 ze zm.) w art. 1 § 1 określa przesłanki zawarcia małżeństwa i formę jego zawarcia.

DZIAŁANIA POWIĄZANE:

Do **Ministerstwa Sprawiedliwości** 5 lipca 2019 r. wpłynęła tożsama petycja w sprawie nowelizacji ustawy Prawo prywatne międzynarodowe. Trwa analiza petycji.

Europejski Trybunał Praw Człowieka w wyroku z 9 czerwca 2009 r. w sprawie Opuz przeciwko Turcji (skarga nr 33401/02) orzekł, iż zgwałcenie i przemoc jakiej doznają kobiety w rodzinie są naruszeniem praw człowieka i stanowią dyskryminację ze względu na płeć, państwo ma obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa osobom doświadczającym przemocy w rodzinie.

INFORMACJE DODATKOWE:

Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej została otwarta do podpisu w Stambule 15 maja 2011 r. Konwencja weszła w życie 1 sierpnia 2014 r., w maju 2014 r. osiągnięto minimalny próg 10 ratyfikacji.

Polska podpisała Konwencję 18 grudnia 2012 roku, jako 26 państwo. Aby Konwencja mogła zacząć obowiązywać w Polsce, wymagana była jej ratyfikacja. Rządowy projekt ustawy ratyfikacyjnej wpłynął do Sejmu 12 czerwca 2014 r., uchwalony został 6 lutego 2015 r. Za jego przyjęciem opowiedziało się 254 posłów, przeciw było 175, 8 wstrzymało się od głosu. Prezydent RP podpisał ustawę 13 kwietnia 2015 r., a 27 kwietnia 2015 r. Polska złożyła dokumenty ratyfikacyjne Sekretarzowi Generalnemu Rady Europy. Konwencja zaczęły obowiązywać w Polsce od 1 sierpnia 2015 r.¹

Do chwili obecnej Konwencja została podpisana przez 45 państw, w tym przez

¹ Ustawa z dnia 6 lutego 2015 r. o ratyfikacji Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, sporządzonej w Stambule dnia 11 maja 2011 r. (Dz.U. z 2015 r. poz. 398).

wszystkie państwa Unii Europejskiej i ratyfikowana przez 28 państw. Spośród państw będących członkami Rady Europy, jedynie dwa nie podpisały Konwencji - jest to Federacja Rosyjska i Azerbejdżan. Unia Europejska 13 czerwca 2017 r. została sygnatariuszką Konwencji stambulskiej (mogą być nimi poszczególne państwa oraz UE jako organizacja), zaś 12 września 2017 r. poparł tę decyzję Parlament Europejski. Tym samym Konwencja stała się oficjalnie uznanym przez Unię dokumentem wyznaczającym kierunki przeciwdziałania przemocy domowej, oraz przemocy wobec kobiet.²

Podpisaniu i ratyfikacji Konwencji przez Polskę towarzyszyła gorąca debata publiczna, która dotyczyła zarówno zgodności Konwencji z Konstytucją, jak i zasadności związania się jej postanowieniami. Sporządzone w tym zakresie opinie i analizy pozwoliły stwierdzić, że uregulowania Konwencji są zgodne z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej.

Konwencja przyjmuje założenia zaakceptowane już we wcześniejszych aktach prawa międzynarodowego na temat genezy oraz przyczyn zjawiska przemocy wobec kobiet.

Pismem z 31 października 2008 r. Prezes RM skierował do Sejmu projektu ustawy – Prawo prywatne międzynarodowe (druk sejmowy nr 1277). Po pierwszym czytaniu 21 listopada 2008 r. projekt został skierowany do Komisji Sprawiedliwości i Komisji Praw Człowieka. Komisje na posiedzeniu 18 stycznia 2011 r. opowiedziały się za przyjęciem poprawki o brzmieniu: „Art. 54a. Małżeństwem w rozumieniu niniejszej ustawy jest tylko związek kobiety i mężczyzny. Nie stosuje się przepisów prawa obcego regulujących związki osób tej samej płci”. Sejm 4 lutego 2011 r. uchwalił ustawę bez poprawek. Ostatecznie Senat 3 marca 2011 r. przyjął ustawę bez zmian. Prezydent RP podpisał ją 30 marca 2011 r., ustawa weszła w życie 16 maja 2011 r.

Konwencja Rady Europy o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności została sporządzona w Rzymie 4 listopada 1950 r., a weszła w życie 8 września 1953 r. Polska ratyfikowała Konwencję 19 stycznia 1993 r.

OPRACOWAŁA

Żaneta Urawska-Łabęcka

WICEDYREKTOR

Danuta Antoszkiewicz

² *Polska wolna od przemocy wobec kobiet, Amnesty International, 2018.*